

BARTÓK BÉLA

PÁSZTOR A PRÉRIN

(Blickhardt Tivadar, a kanadai magyarok egri papja)

„Kanada! Ez most a jelszó a sok szenvedés és nélkülözés által agyongyötört hazai magyarság ajkán – írta egy magyar jezsuita szerzetes 1925-ben – mióta az Egyesült Államok szűkeblősége folytán lezárta sorompóit az európai bevándorlók előtt, a közfigyelem Kanada felé fordult. Nem is csatlakozik az a kivándorló földműves vagy munkás, aki avval a szándékkal lépi át az új haza földjét, hogy becsületes, ha kell kemény kitaró munkával biztosítsa a maga és családja boldogulását.”¹ A következő dolgozat a korlátozott egri források és sajtóanyagok segítségével azt szeretné bemutatni, hogy milyen volt a Kanadába kivándorolt magyarok vallási élete az 1920-as években, mert erről itthon még viszonylag kevesebbet tudunk. A dolgozat megpróbálja rekonstruálni a visszaemlékezések és útleírások segítségével egy kanadai magyar katolikus pap tevékenységét is.

Az interneten elérhető munkássággal rendelkező kanadai magyar kutatók több ízben publikáltak ebben a témában,² de csak a véletlennek köszönhető, hogy rábukkantunk az Egerben tanult Blickhardt Tivadar nevű katolikus pap haláláról szóló tudósításra. Az is a kitaró és hosszú keresésnek köszönhető, hogy megtaláltuk az *Almanac of the Hungarian golden jubilee of Kaposvar-Esterhazy, Saskatchewan, Canada: 1886–1936*. [Esterhazy, Sask. s. n.], 1936. című kiadványt, amelyből az 1936-ban 50 éves Kaposvar-Esterhazy³ életének néhány jellemzőjét megismerhettük.⁴ Az Egri Főegyházmegyében felszentelt Blickhardt Tivadar kanadai magyar katolikus pap körülményeinek bemutatásához mindenképpen át kell tekinteni, hogy milyen jellemzői voltak a Kanadába történő kivándorlásnak és a magyar katolikus lelkipásztori szolgálat elterjedésének.

Érdekes, hogy az 1920-as évek elején éppen a kivándorlás korlátozásáról olvashatunk, mert a trianoni béke utáni magyar gazdaság újjászervezéséhez az országon belül kellett tartani a munkaerőt, ugyanakkor a kanadai kormány is szigorúan korlátozta a volt központi hatalmak országaiból történő bevándorlást. Magyarországon a belügyminiszter 12.000/1921. sz. rendeletével a kivándorlási mozgalom elharapódzására való

1 Lischerong Gáspár SJ: A kanadai magyarokról. Magyar Kultúra, 1926. március. 145.

2 Példaként említhető: Magyar települések Kanadában: Esterhazy és Kaposvar története, <http://canadaquebecmontreal.network.hu/blog/kanada-vilaga-hirei/magyar-telepulesek-kanadaban-esterhazy-es-kaposvar-tortenete>, letöltés 2019. márc. 27. Lásd még: *Dojcsák Győző*: A kanadai Esterházy története. Bp. 1981. és *Dojcsák Győző*: Amerikai magyar történetek. Bp. 1985.

3 A két községet angol helyesírással Kaposvar és Esterhazy néven említjük, bár a korabeli tudósítások a Kaposvár és Esterházy neveket használták.

4 <http://peel.library.ualberta.ca/bibliography/6000.html>, letöltés 2019. márc. 27.

1. kép: Kaposvár 1900–1931 közötti négy római katolikus lelkésze. A jobb alsó sarokban Blickhardt látható.⁶

tekintettel szigorú ellenőrzést léptetett életbe. A rendelet a kivándorlást egyelőre csak Trieszt, Cherbourg, Rotterdam és Hamburg európai kikötőkön át az Amerikai Egyesült Államokba és Kanadába engedélyezte, mégpedig csakis a királyhidai, savanyúkúti, gyanafalva-szentgotthárdi és gyékényesi határállomásokon át. A kivándorlók szállítására egyedül csak a Cunard Steam Ship Company Ltd liverpooli hajózási vállalat kapott engedélyt. Csakis a szoros értelemben vett családtagoktól vásárolt és engedéllyel bíró szállítási vállalkozótól származó hajójegyek tulajdonosai hagyhatták el az országot, valamely megjelölt határállomáson keresztül 1921. év március 31-ig bezárólag.⁵

Blickhardt Tivadar római katolikus pap 1881-ben született Szikszópusztán, vagy más néven Pusztaszikszón, ahol akkor egri érseki uradalom volt, és ahol apja gépészként dolgozott. Eszerint gyermekkorát is egy pusztán töltötte, amely egy kissé hasonlított a későbbi amerikai farmokra. A pusztán 1910-ben 320 fő lakott, akik közül csak 153 személy tudott

írni és olvasni,⁷ az érseki főintézőnek nagy befolyása volt, elemi iskolát is nyitottak, Samassa József egri érsek pedig minden nyáron többször ott pihent nyaralójában.

1891-ben kezdte tanulmányait az egri ciszterci gimnáziumban mint az „*érseki finevelde*” növendéke – vagyis az Érseki Szent József Internátus kollégiumi lakója – 72 osztálytársával együtt. A II. osztályból azonban az iskolai értesítő szerint – ismeretlen okból – kimaradt, valószínűleg anyagi gondjaik lehettek, mert a III.-tól már az internátus alapítványi támogatásával a VII. évfolyamban pedig már egyházmegyei papnövendékként – úgynevezett kis szeminaristaként⁸ – tanult és ilyen minőségben érettségizett 1900-ban.⁹

5 Magyar Távirati Iroda hírei, 1921. február. 26. 1.

6 <http://peel.library.ualberta.ca/bibliography/6000/12.html?qid=peelbib%7CBlickhardt%7C%28peelnum%3A006000%29%7Cscore>, letöltés: 2019. jan. 31.

7 Az 1910. évi népszámlálás, A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Bp. 1912. 544.

8 16 éves fiúkat már felvettek a papi szemináriumba teológiai előképzésre középiskolai tanulmányaik mellett.

9 *A cisterci rend egri katolikus főgimnáziumának értesítője* néven 1891–1899 között Egerben megjelent iskolai évkönyvek kötetei alapján. Eger, 1891–1899.

Magyarországi papi pályafutását az Egri Főegyházmegye sematizmusaiból tudjuk nyomon követni. Eszerint és első kápláni állomása a Heves megyei Bodony község volt. Ezután 1905 és 1907 között a borsodi Emődön, 1907 és 1910 között Ónodon, majd 1910 és 1911 között Verpeléten volt segédlelkész.¹⁰ 1911-ben viszont elhagyta a papi hivatást, és Budapesten kapott munkát a Magyar Siemens-Schuckert Villamossági Művek Részvénytársaságnál mint tisztviselő. Ott dolgozott 10 évig, amikor levelet írt Szmrecsányi Lajos egri érseknek, és kérte, vegye vissza egyházi szolgálatba, mert nagyon megbánta tévedését, és megígérte, hogy haláláig hűségesen fogja szolgálni Istent, főpapját és az embereket. Több levelet is küldött egy év alatt, sőt, két pártfogója is akadt Bangha Béla jezsuita szerzetes és Soós István kármelita szerzetes személyében. Végül 1921 szeptemberében szállt hajóra Észak-Amerika felé.

Soós István atya 1864-ben született Rábakecölben majd 1882-ben lépett be a kármelita rendbe. 1914-ig Magyarországon vezette szerzetes testvéreit, pl. az 1896-ban alapított budapesti rendházat. 1914-ben lemondott rendi hivatalairól, és Kanadába ment, hogy megszervezze a magyar emigránsok lelkipásztori gondozását. Mivel Kanadában még nem voltak kármeliták, Soós a reginai egyházmegye területén Melville (Saskatchewan) község plébánosa lett. Amikor pedig Kaposvár és Stockholm plébánosai katonai szolgálatra mentek, 1916 és 1921 között azok egyházközségeit is ő vezette. Ekkor Father Soos volt az egyetlen magyar pap Kanadában. Kaposvarról (Saskatchewan), a Magyarok Nagyasszonya plébániáról látta el a Simpsonban letelepedett bukovinai magyarokat és az 1916–1923 közötti időszakban Stockholm (magyarul Sokhalom) magyar farmerjeit is, az Árpád-házi Szent Erzsébet templom plébánosaként. 1921-ben hazatért Magyarországra, ahonnan papokat és apácákat vitt magával Kanadába segítőknek. Ekkor utazott vele Kanadába Blickhardt Tivadar és Csáki Benjámín. Csáki visszatérése után Stockholmban kármelita kolostort alapított. 1924 és 1929 között Winnipegben (Manitoba) előbb a Szent József Kórház lelkésze, 1929 és 1937 között pedig a Jézus Szíve Egyházközség megalapítója és plébánosa volt. 1937-ben Langruthban (Manitoba) telepedett le, templomot épített (a szomszédos Rivertonban is), melynek szintén ő volt a papja. 1938-ban aranymiséjén Nyugat-Kanada nagy misszionáriusaként ünnepelték. 1947-ben hunyt el Langruthban.¹¹

A Kanadában lévő reginai római katolikus érsekséget, amelyet magyar papok és szerzetesek erősítettek az első világháború után, 1910-ben, még püspökséggént alapították.¹² Feysz A. Hugolin¹³ adatai szerint 1930-ban 60 plébániája, 84 missziója volt, ahol

10 A Schematismus cleri archi-dioecesis Agriensis ad annum Jesu Christi 1904–1911 közötti kötetei alapján, Eger. 1904–1911.

11 Magyar katolikus lexikon, Bp. 2004–2013. XII. 241–242.

12 Alárendelt püspökségeinek székhelyei Prince-Albert és Saskatoon. 2005-ben 151.375 km²-en, a 392 000 lakosból 120 000 római katolikus hívő, 168 plébánia volt.

13 Feysz Hugolin bártfai ferences házfőnököt 1920 szeptemberében kezdték zaklatni a cseh csendőrök, így Magyarországra menekült, és novemberben az egri ferences rendházban is eltöltött néhány napot,

58 világi pap és 54 szerzetes szolgálta az 55 000 hívőt.¹⁴ Az első magyarok 1886-ban érkeztek a környékére, ők hozták létre Kaposvarban a Magyarok Nagyasszonya (Our Lady of Assumption) egyházközséget. Esterhazy községet egy Esterházy Pál nevű férfiről nevezték el, aki az első telepeseket odavezette az Egyesült Államokból, Kaposvar pedig az alapítók magyarországi szülővárosáról kapta nevét. A magyarok szervezkedése egyházi keretekben és egyházi ellenőrzéssel indult meg. 1886 és 1891 között a telepesek maguk végezték a kereszteleseket, temetéseket, mert sem papjuk, sem templomuk nem volt, a szertartásokat családi házakban tartották. 1892-ben a Saint Boniface-i püspök, *Agapite Page* jezsuita misszionáriust küldte hozzájuk, akinek az irányításával 1894-ben felépítették első templomukat fából, és a papjuk kénytelen volt magyarul is megtanulni.¹⁵ A Page atya által építtetett fatemplomot a Magyarok Nagyasszonyának szentelték. 1900-tól a német származású Francis Woodcutter (Holzhacker) lett a lelkész, aki először tanítóként szolgált a Szent István Iskolában Esterhazyban, és ő is megtanulta a magyar nyelvet. 1962-ben Kaposvart hozzácsatolták az Esterhazyban levő Our Lady of Victory templomhoz. Plébánosai Soós István kármelita szerzetes, 1921-től Blickhardt Tivadar, 1932-től Vadas József ferences szerzetes, 1937-től Horváth Jenő, 1945-től Kulcsár András, 1960-tól Firkola József voltak.

Stockholm és Esterhazy filiák később önállósultak, 1980 után csak a canai Szent Szív missziós templom tartozott hozzá. A *stockholmi* Szent Erzsébet templom eredetileg Kaposvar filiája volt. Ott 1904-ben Pirot atya mutatta be az első szentmisét. Esterhazy község Our Lady of Victory temploma szintén Kaposvar filiája volt. 1906-ban épült, 1942-ben leégett, az új templomot pedig 1953-ban szentelték föl. 1942-ben a kaposvariak a Lourdes-i Boldogasszony tiszteletére kegyhelyet (Grotta) létesítettek, amely 1948 után az egyházmegye legnépszerűbb zarándokhelye lett, 1954-ben például 2500 hívő látogatta meg. Feysz páter szerint a hivatalos statisztika alapján 1930-ban 13 181 magyar élt Kanadában.¹⁶

Soós atya másik kísérője, *Csáki Benjámin* Csíkajnádon született 1885-ben, a gimnáziumot Csíksomlyón és Gyulafehérvárt végezte. 1904-ben a római Collegium Germanicum-Hungaricum növendéke lett, 1910-ben szentelték pappá. Besztercén, Kolozsvárt volt káplán, majd a gyulafehérvári szeminárium tanára, az első világháború idején Volkány (Nagy-Küküllő vármegye), majd Gyergyóalfalu plébánosa volt. 1918 után a növekvő falusi szegénység elől kanadai misszióba ment. Első állomáshelye Abbotsford

ahol elmesélte testi és lelki szenvedéseit, amelyeket magyar és keresztény magatartásáért kellett elviselnie. 1925–1930 között az Egyesült Államokban a woodbridge-i (New Jersey) Kármelhegyi Boldogasszony egyházközség plébánosa volt.

14 Feysz A. Hugolin: A katolikus egyház Kanadában. Katolikus Szemle, 1932. 46. évf. 7. sz. 38.

15 *Andai Ferenc*: Az északnyugat-kanadai magyar telepesek helyzete a századfordulón, Történelmi Szemle 26. (1984). 3. sz. 436.

16 Feysz A. H.: A katolikus egyház i. m. 41.

(Brit Columbia) Szent László temploma volt, ahol adminisztrátor lett, mert 1925-ben érkeztek oda magyarok. 1968-ban még Vancouverben volt plébános.¹⁷

Kaposvar községben, amely a legrégebb magyar település volt Kanadában 1925-ben már csak 60-70 magyar család lakott. Nagyobb közösség volt Lestock, Arbury és Wakaw településeken külön egyházközségekkel és papokkal. Ezeken kívül volt még 20-25 magyar telep ahol összesen 30-40 család lakott együtt így külön egyházközség fenntartására már nem voltak képesek. Ezek közül több fliaként csatlakozott Otthon, Saxonhill, Cana egyházközségeihez. 1914-re a kanadai magyarok száma elérhette a 10 000 főt, és többségük Saskatchewan tartományban élt. Nehéz megmondani, hogy pontosan mennyi magyar település volt akkor. Otthon és Bekevar (Békevár) településen élt a legnagyobb protestáns közösség, Kaposvar és Stockholm pedig jelentős római katolikus többségű települések voltak.

Feysz atya kimutatása szerint a következő magyar egyházközségek működtek 1925-ben Kanadában, amikor meglátogatta azokat.¹⁸

¹⁷ MKL 1994. II. 329.

¹⁸ Feysz A. H.: A katolikus egyház i. m. 43.

Település neve	Állam neve	Egyházmegye	Egyházközség és a templom patrónusa	Alapítás éve	Mellékegyház-községek missziók	Lelkipásztor neve	Lelkipásztor címe
Montreal	Quebec	montreali	Magyarok Nagyhasszonya	1928	Montreal környéke	Rác József	-
Welland	Ontario	torontói	Magyarok Nagyhasszonya	1927	a Niagara-félsziget községei	Hedly Jeromos	337 Hellems Avenue
Winnipeg	Manitoba	winnipegi	Jézus Szíve	-	Winnipeg környéke	Soós István	St. Joseph Hospital
Kaposvár	Saskatchewan	regina	Magyarok Nagyhasszonya	1890	Cana, Orthon Saxonhill	Blickhardt	P.O. Esterházy
Lestock	Saskatchewan	regina	Szent József	-	Saint Elisabeth	-	-
Quinton	Saskatchewan	regina	-	-	Raymore Punnichy Arbury	Dr. Csáki Benjamin	Quinton
Stockholm	Saskatchewan	regina	Magyarországi Szent Erzsébet	-	Regina	Dr. Sántha Pál	Stockholm
Wakaw	Saskatchewan	regina	Kis Szent Teréz	-	-	-	-

1. táblázat: Kanadai magyar egyházközségek 1925-ben.

Közben megérkezett Torontóba Blickhardt atyának egy egri származású utóda. *Forgács László* 1909-ben született Bodonyban, ahol édesapja, *Forgács Dezső* kántortanító volt. 1919-től tanult az egri ciszterciek gimnáziumában, 1923-tól Esztergomban folytatta tanulmányait, és kis seminaristaként, vagyis már papjelöltként 1927-ben ott érettségizett a bencés gimnáziumban. Az esztergomi szemináriumban kezdte tanulmányait, majd alig egy év teológiai tanulás után 1928. szeptember 28-án érseki engedéllyel Torontóba érkezett az ottani magyarok lelki gondozása céljából. A magyar kispap a torontói szemináriumban tanulta meg alaposan az angol és francia nyelvet, miközben már papi szolgálatot is végzett. 1931-ben *Neil McNeil* torontói érsek szentelte pappá, és ilyen minőségben folytatta munkáját az ottani magyarok között. 1935-ben Wellandba (Ontario) helyezték, de 1939-ben a nyomasztó szegénység miatt elhagyta egyházát.¹⁹

Az 1921. évi kivándorlási korlátozás után 1924 augusztusában terjedt el országosan a hír, hogy 15 000 magyar készül kivándorolni Kanadába és 1925 januárjában már azt is lehetett tudni, hogy egy *Gedeon Aladár* nevű személy 150 magyar földműves kihívására kért engedélyt az államtól, akik szövetkezeti keretben kaphatnak Nyugat-Kanadában fejenként 150 acre (több mint 100 hold) földet, ami 5 év múlva saját tulajdonuk lehet. Valószínűleg ez a hír keltette fel a törpebirtokos parasztok érdeklődését, mert ettől kezdve 5 évig folyamatosan tartott a Magyarországról Kanadába irányuló kivándorlás. 1925. április végéig Heves vármegyéből 100 ember utazott el, bár nehéz erdőirtásról és egy angol hajóstársaság manipulációjáról is jöttek hírek. 1925. július 15-én újabb 300 magyar kivándorló indulhatott Kanadába.

Ami a vallási kérdéseket illeti, 1925. augusztus végén Budapesten rendezték a római katolikus egyház nemzetközi missziós kongresszusát, ahol már szó volt az észak-amerikai munkáról is. „*Ott találjuk a katolikus hithirdetőket Kanada dermesztő hósvatagain és az izzó Szahara homok- és kösvatagain – írta egy tudósító. – Kína fergektől és patkányoktól hemzsegő külvárosaiban, mint Afrika és Ázsia maláriás partvidékein. Néha több hónapi járóföldre, minden kultúrától és hozzá hasonló emberekkel való érintkezéstől elzárva, a belpoklosok szigetein mindenütt folyik a népek nevelése, oktatása, művelése. Ahová beteszik lábukat, hadat üzennek a felvilágosítás és meggyőzés fegyverével a babonának, a szellemi restségnek, a barbárságnak.*”²⁰ Tehát az egyház számon tartotta a lelkészeket a világ minden táján, akiknek ugyanúgy meg kellett küzdeni a létfenntartásért és a civilizáció terjesztéséért. 1925-ben már olyan mértékű volt a kiutazás, hogy több helyen is be kellett mutatni ezt a hatalmas és ismeretlen országot. „*Ilyen módon nagyon sok magyar került ki Kanadába, s aki földhöz tudott jutni, az elég kedvező helyzetbe került. Vannak szép magyar telepek (Esterházy, Otthon, Kaposvár, Békevár stb.) ahol*

19 *Nándor Dreisziger*: The Saint Elizabeth of Hungary Roman Catholic Parish of Toronto: Nine Decades of Evolution, *Hungarian Studies Review*, Vol. XLIII, Nos. 1–2 (Spring – Fall, 2016) http://epa.oszk.hu/00000/00010/00051/pdf/EPA00010_hsr_2016_059-082.pdf letöltés 2019. ápr. 5.

20 Egri Népujság 1925. augusztus 23. 1.

*a lakosság megőrizte magyarságát. Az egyházak e tekintetben nagyon sokat tettek, de nagy baj az, hogy nincs még magyar iskolája Canadának.*²¹

Ugyanakkor az is előfordult, hogy a kanadai kivándorlók összes pénzét már Budapesten kicsalták szélhámosok, Zágonyi Sámuel a cs. és kir. 44. (kaposvári) gyalogezred nyugalmazott alezredese viszont hazaköltözött, és könyvet írt az embertelen természeti körülményekről.²² Zágonyi 1925-ben hónapokig élt a prérin a magyar telepesek között.

1926-ban azonban tovább növekedett Heves vármegyében is a távozók száma, pl. egy nap 17 férfi indult Bekölcéről Winnipegbe,²³ különösen a szegény pétervásári és egri járásból hagyták el több ezren a hazájukat munkanélküliség miatt és vagyonszerzés céljából. „Holló Jánost és 50-60 társát mégsem tudtam elítélni – írja együtt érzően egy újságíró. – Ha ő szereti a hazáját, szereti a fajtáját, én is csak szeretni tudom őket. Az ő szemükben még a kincsek földje Kanada, álmok és remények városa Winnipeg, ahol pedig a valóságban fehér rabszolgák fájdalmas sorsa várakozik rájuk. Holló Jánosék mégis mennek és hisznek, remélnek a szerencsében. Erről az útról már nem lehetne lebeszélni őket úgysem. Mert az igaz, hogy itthon igen kevés a munka és igen sovány a megélhetés.”²⁴

Kanada tehát az 1920-as évek közepén a Heves vármegyei magyarok földi mennyországa lett. Hamarosan elhangzott a budapesti képviselőházban is a kérdés, hogy nem volna-e ajánlatos előmozdítani a mezőgazdasági munkások kivándorlását megélhetésük támogatására, de a kompolti származású Mayer János földművelésügyi miniszter ezt nem támogatta. 1926 szeptemberéig a következő adatokat hozta nyilvánosságra a Központi Statisztikai Hivatal a Kanadába történő kivándorlásról.²⁵

Kivándorlás éve és jellemzője	1921	1922	1923	1924	Összesen
Véglegesen	3711	1703	2535	8228	16 117
Munkavégzés céljából	38 071	43 047	37 895	30 994	150 007
Összesen	41 782	44 750	40 430	39 222	166 124

2. táblázat: Kivándorlás Kanadába Magyarországról 1921–1924.

1927 elején folytatódott a töretlen kivándorlási mozgalom, bár Zágonyi Sámuel Egerben személyesen is bemutatta könyvét és a kanadai életkörülményeket, de ezeket inkább

21 Milyen a kanadai magyarság helyzete? Nemzeti Ujság 1925. március 3. 17.

22 Zágonyi Sámuel: Kanada, egy európai bevándorló megvilágításában. Bp–Bridgeport. 1926. http://mtda.portal.extra.hu/books/zagonyi_samuel_kanada_Optimized.pdf, letöltés 2019. ápr. 11.

23 Egri Népujság, 1926. március 10. 2.

24 Uo.

25 Egri Népujság, 1926. szeptember 11. 3.

csak a városi középosztály ismerhette meg, a falusi szegény nép nem nagyon érdeklődött az előadás iránt. „*Ne menjetek Kanadába!* – kérte drámai előadásában a szerző. – *Borzalmas nyomor, fájdalmas nélkülözés vár reátok a vad mezőkön. Kanada nem az Egyesült Államok. Itt nincs élet, nincs meggazdagodás. Itt csak szenvedés van, kegyetlen szenvedés.*”²⁶

Az egri kivándorlásellenes propaganda szerint viszont lelkiismeretlen hajóügynökök már ezerszám tették koldussá különböző mesékkal a földművelő magyar családokat. Heves vármegyei közigazgatási bizottsága úgy határozott, hogy megküldi Zágonyi könyvét minden községbe, hogy a jegyzők bemutathassák az embereknek a kanadai valóságot,²⁷ ugyanakkor az év végére a belügyminisztérium megkönnyítette a Kanadába kért útlevelek kiadását. A helyzet olyan súlyos lett, hogy *gróf Keglevich Gyula*, a pétervásári választókerület képviselője emlékiratot írt körzete érdekében a kormányhoz, amely később egy vizsgáló bizottságot küldött ki Heves vármegye északi községeibe.

A mozgalom a vallási állapotokra is hatással volt. 1928. március 20-án tartották a rendes tavaszi budapesti püspöki konferenciát, amelyen a főpapok Serédi Jusztinián hercegprímás elnökletével megtárgyalták a kanadai és a törökországi magyar kivándorlók lelki gondozásának kérdéseit. Ekkor megtárgyalták a segítség lehetőségeit is.²⁸

Különös módon a kivándorlás hatására 1929 nyarán már Eger egyik külvárosi dűlőjét is *Kanada* néven nevezték a belvárostól való nagy távolság miatt, miközben a kanadai kormány bejelentése szerint a nagy gazdasági válság hatására az év végére csökkenni kezdett a bevándorlók száma. Ez néhány hónapig Heves vármegyében is meglátszott, mert 1930 júniusáig állítólag csak két útlevélkérélmeket adtak be.²⁹

A kanadai magyarokat az 1920-as évek közepétől rendszeresen meglátogatták magyarországi papok és szerzetesek, akikkel Blickhardt Tivadar plébános is találkozhatott. 1922-ben a jezsuita Bangha Béla egy visszaemlékezésében leírta, hogy egyik kanadai magyar papbarátjától kapott levelet. „*Istenem, milyen különös, áldozatos élet!*” – írta a szerzetes. Őt is megdöbbenettette, hogy egy kanadai missziós pap milyen különös életet élt. Folyton járt-kelt, utazott, alig volt otthon. Társasága jóformán nem is volt, csak vasárnap érkeztek hozzá a szélrózsa minden irányából a hívei, ki autón, ki szánon, ki lovon, a legkevesebben gyalog jöttek. 1921–1922 telén is jól befűtötték a kályhát a kápolnában vagy egy lakószobában, aztán ott volt a szentmise, prédikáció, gyónás, áldozás, majd két órával később a pap megint egyedül maradt, és ha nem mozdult volna ki, egyedül is maradt volna megint egy hétig, mert roppant távolságokról szólt a tudósítás. Az említett községek neve és Bangha Béla korábbi támogatása miatt alapos a gyanú, hogy Blickhardt atya levelét idézte

26 Egri Népujság, 1927. április 5. 3.

27 Egri Népujság, 1927. április 23. 3.

28 Egri Népujság, 1988. március 22. 1.

29 Eger, 1930. június 19. 2.

a következőkben a jezsuita publicista. Valószínűleg első 1921. évi kanadai karácsonyáról írt pártfogójának az Egerből elszakadt plébános: „Az én éjfél s hajnali misém, úgymond, állomásomtól 40 mérföldnyire Saxonhill-ben lesz. Onnan ismét 8 mérföldnyire Otthon nagyközségben mondom a nappali, harmadik misémet. Másnap ismét 12 mérföldnyire, Kénában (Cana) lesz istentisztelet. És így megy ez mindig”.³⁰ Az is meghökkentő volt számára, hogyan táplálkozott egy lelkipásztor a prérin a hosszú tél idején. Ha sikerült valami vadat lőnie, azt megnyúzta, kizsigerelte, szépen kiakasztotta a háza elé a fára, nem lopta el senki, hiszen senki sem járt arra hétközben. A vad csonttá fagyott a hidegben, a pap pedig valahányszor megéhezett, szépen kiment a tornácra, baltájával levágott a vadból egy darabot, felolvasztotta, megsütötte és kész volt az ebédje. „Emberi érzések, emberi igények nem-igen juthatnak szóhoz ebben az egyhangú, erőt őrölő, apostoli munkában”³¹ – összegezte Bangha Blickhardt levelét, és véleményében már nemcsak csodálat, hanem sajnálat is érezhető volt.

1924 augusztusában Túri Béla³² esztergomi kanonok, a *Nemzeti Ujság* főszerkesztője meglátogatta Esterhazy, Stockholm, Kaposvár, Bangar magyar telepeseit és a tapasztalataival meg volt elégedve. Úgy látta, hogy a farmerek kemény munkával mindaddig csak becsületet szereztek a magyar névnek és nyelvükhöz, kultúrájukhoz szívvel-lélekkel ragaszkodtak. A templomok előtt összegyűlt magyarságnak mindenütt hosszú előadást tartott Magyarország helyzetéről.³³ „Stockholmhöz aránylag közel van a magyarok legszebb temploma, a kaposvári nagy kőtemplom – írta egyik tudósításában – kies dombon erdőkkel övezve. Ide látszanak Esterházy város elevátorjai, de maga a magyarság Esterházyról jobbra elköltözött s ez a része ma a kaposvári hitközséget alkotja.”³⁴

1926 júniusában Chicagóban rendezte a római katolikus egyház a 28. nemzetközi eucharisztikus kongresszust, amelyen Hanauer István³⁵ váci püspök is részt vett, és Kanadában is látogatást tett. Ezután tartották meg 1926. október 9. és 12. között Budapesten a XVIII. országos katolikus nagygyűlést, ahol a püspök az eucharisztikus kongresszus után a kanadai magyarok között tett látogatásának tanulságait összegezte hosszú és részletes előadásában.

30 Bangha Béla: Úti feljegyzések XI. Magyar Kultúra. 1922. 664.

31 Uo.

32 Túri (Tillmann) Béla (1875–1936) kanonokot 1898-ban szentelték pappá, Ipolyságon, Esztergomban Budapesten volt lelkész. 1919-ben Zala megyébe menekült, majd részt vett a Központi Sajtóvállalat alapításában, nemzetgyűlési képviselővé választották, pápai prelátus, esztergomi kanonok lett. Tanulmányútjain bejárta Európa államaikat, az USA-t és Kanadát. MKL 2009. XIV. 239.

33 Nemzeti Ujság, 1924. augusztus 24. 4.

34 Túri Béla: A kanadai magyarok között II. A saskatchewan magyarok. Nemzeti Ujság, 1924. szeptember 2. 6.

35 Hanauer Árpád István (1869–1942) 1892-ben szentelték pappá, Budapesten és Veszprémben tanított végzett lelkipásztori munkát, 1919-ben váci püspökké nevezték ki, ahol újjáépíttette a szemináriumot, és főként az alföldi tanyavidéken lelkészsképeket szervezett. Amsterdamban és Chicagóban részt vett az Eucharisztikus Kongresszuson, meglátogatta az USA és Kanada magyarjait.

A magyarországi papok küldöttsége felkereste a sok lelkész által még a Regnum Marianumból ismert Sólumos Oszkár³⁶ által gondozott Szent László-telepet, a Denk Rudolf³⁷ által gondozott Plunkettet,³⁸ az erdélyi származású Csáky Benjámin *Székelyföld* nevű telepét,³⁹ ahol Bukovinából beköltözött csángó magyarok élnek együtt. Jártak Kaposvárt, ahol Blickhardt Tivadar szolgált, az egészen „elangolosodott” Esterházy közelében, ahol a francia nyelvű pap, Pirot⁴⁰ tökéletesen megtanult magyarul, és végül Sántha Pálnak, a Szent Imre Kollégium prefektusának a plébániáját, a magyar Stockholmot – sorolta Hanauer a látottakat.

Úgy gondolta, hogy városi embernek nehéz ezekről a farmerek által lakott településekről fogalmat alkotnia. Aki járt az Alföldön, és bejárta a jakabszállási⁴¹ pusztákat, ahol nincs két ház egymás mellett, az úgy képzelheti el a kanadai pusztai magányt, ha az arányokat húszszorosra növeli – mondta. *„Egy fatemplom, Kaposvározt kötemplom, mellette a hasonlóképpen deszkából épített elég tágas lelkészlakás, még két-három farm a látóhatáron belül: ez minden. Természetesen leginkább csak vasárnap jönnek össze a tehetősebbek Ford autóikon, a kezdő gazdák buggy-nak⁴² vagy democrat-nak nevezett futókocsikon a templom körül, végzik átlag havonként gyónásaikat, részt vesznek a szentmisén, utána ősi szokás szerint a templom előtt gyülekeznek, beszélgetnek, dél tájban elszélednek, hogy egy hétig ne lássák egymást, esetleg embert se. Ember legfeljebb akkor tér be hozzájuk, ha az úton kalamitás⁴³ éri, mert kanadai szabály, hogy mindenkinek joga van ott megszállni, ahol baj éri. A nagy magányosságot ma már nagyban elviselhetőbbé teszi a telefon és a rádió, amely minden tehetősebb farmban feltalálható.”⁴⁴*

A püspök a kanadai magyar papokról még nagyobb elismeréssel szólt. Kanadába kimenni azért, hogy ott egy pap a magyar bevándorlók lelkipásztora legyen, szerinte nagy, szinte hősi elhatározás volt. Elismerte, hogy kezdetben „papi desperádók”⁴⁵ mentek ki Magyarországról vagy az Egyesült Államokból, de nyugodtan állapította meg, hogy ezek már eltűntek. *„Aki most ott vannak, tiszteletet szereznek a magyar papságnak –* szögezte le

36 Sólumos (Schmidbauer) Oszkár (1872–?) 1895-ben szentelték pappá, a Wenckheim családnál volt nevelő, majd a Regnum Marianum internatus igazgatója lett, 1907–1918 között több magyar nyelvű egyházközség plébánosa volt az Egyesült Államokban. Az 1920-as években költözött a kanadai Plunkettbe.

37 Denk Rudolf 1924-ben Stockholm plébánosa volt majd belépett a ferences rendbe, ezt jelzi a P (pater) jele. Plunkett a nevét Horace Plunkett, kanadai vasúti befektető után kapta, és 1921-ben alakult községgé.

39 Ma már nem található korai kicsi kanadai magyar település.

40 A belga Jules Pirot (1877–1955) verbita rendi szerzetesként 1904–1914 között volt Kaposvár és Esterházy lelkésze, tehetséges íróként szerkesztett egy kis katekizmust, több más könyvet is írt, és ő építtette 1908-ban kőből a kaposvari templomot. Főként vallon nyelvű belga íróként tartják számon.

41 Jakabszállás a mai Bács-Kiskun megyében a kecskeméti esperesi kerületben a váci püspökség távoli alföldi települése volt és 1922-ben vált önálló községgé.

42 Könnyű, egyszerű, kétülékes egy vagy két ló által húzott személyszállító lovaskocsi.

43 Szerencsétlenség.

44 Hanauer püspök a kanadai magyarokról. Nemzeti Ujság 1926. október 12. 18.

45 Elkeseredett, reményvesztett vagy szélhámos, kalandor jelentésű spanyol szó.

a váci püspök. – *Lehetetlen mély megghatódottság nélkül nézni ezeket a kanadai papokat az ő magányos otthonukban. Dacolva a kanadai téllal, a nagy magánnyal, az óriási távolságokkal, szegényes anyagi viszonyok között olyan apostoli munkát végeznek, amihez fogható idehaza kevés van.*⁴⁶

Hanauer útja azonban elsősorban lelkipásztori látogatás volt. A kanadai prérin élő magyarok még nem láttak anyaországi főpásztort, és ottani egyházi előjáróik sem kaptak még közvetlen forrásból információt új híveik óhazai viszonyairól. Nehezen tudta leírni azt az örömet, lelkesedést, amellyel a magyarországi papokat fogadták. Úgy érezte, arra az egy-két napra valósággal egy kis Magyarországgá változott az a néhány település. A váci püspök hangsúlyozta, hogy fontos volt az ottani főpapsággal való érintkezésük is. Látogatásuk hatásáról pedig jobban be tudtak beszámolni azok a levelek, amelyeket azután kapott onnan. *„Ezek után minő véleményt mondjunk az amerikai és kanadai kivándorlásról? – tette fel a költői kérdést. – Ha nem is számíthatunk arra, hogy odakünn jelentékeny magyar, telepek fognak fennmaradni, sem jelentékeny gazdasági forrás nem nyílik számunkra Amerikáiban és Kanadáiban – egy bizonyos, hogy a magyar nép kilép az ismeretlenség homályából és emelkedik a nemzetek megbecsülésében. Eddig igazán semmit sem tudtak rólunk. Ha továbbra sem ismernek, nem nyerhetjük meg rokonszenvüket, amire pedig nagy szükség lesz akkor, amikor Európa térképét újra fogják rajzolni.*”⁴⁷

1928 júliusában már arról is értesülhettek a hazai olvasók, hogy a kanadai magyarság együtt küzd a magyar hazával az ezeréves Magyarországért. Július 8–9-én ünnepelték Stockholm alapításának 25 éves jubileumát, és szentelték fel a magyar belügyminiszter ajándék zászlaját. A magyar lakosság hitet tett az új haza szeretete és a régi hazához való ragaszkodása mellett. Mikes János szombathelyi megyéspüspök – az ausztráliai eucharisztikus kongresszusra utazása közben – megjelenése pedig a stockholmi ünnepségek fénypontja volt. Az ünnepi istentiszteletet 9-én a püspök, Vodicska Imre címzetes apát, plunketti plébános, a reginai érseki helynök,⁴⁸ Szabó János trentoni plébános, Blickhardt Tivadar kaposvári és Sántha Pál stockholmi plébános segédletével végezte.⁴⁹

A bemutatásokat társas ebéd követte, amely az ünnepségek legnagyobb társadalmi eseménye volt. A társas ebéd a Magyar Hallban⁵⁰ volt, és a díszemelőnyen a főpásztoron kívül Ulrich saskatchewanai népjóléti miniszter, a tartományi kormány képviselője, Schebeck István⁵¹ magyar királyi konzul, az érseki helynök, Vodicska Imre címzetes apát, Szabó János, Blickhardt Tivadar, Sántha Pál és néhány környékbeli német plébános,

46 Hanauer püspök a kanadai magyarokról. Nemzeti Ujság 1926. október 12. 18.

47 Uo .

48 Olivier Elzéar Mathieu 1911–1929 közötti reginai érsek személyes megbízottját küldte az ünnepségre.

49 Nemzeti Ujság, 1928. július 28. 3.

50 A Magyar Hall egy Kaposvár közelében épített művelődési ház volt.

51 Schebeck J. István 1923–1927 között volt a chicagói magyar konzulátus alkonzulja.

Hordósy Iván, Ujváry János, a Szociális Nővérek és az első magyar telepesek közül néhányan foglaltak helyet. A közönség másik része, mintegy 160 fő a Hallban, több százan pedig a Hall körül emelt lombsátrak alatt foglaltak helyet.⁵²

Feysz A. Hugolin útleírása 1932-ben jelent meg,⁵³ de még élt a kaposvari lelkész (szerepelteti egy összefoglaló táblázatban is), ezért az ő életét is jellemzi mindaz, amit a magyar papokról írt. A ferences szerzetes szemléletesen ecseteli a farmerek kemény fizikai munkáját, majd a papok küzdelméről számol be. Arról számol be, hogy a magyarok kis fatemploma a farmok között egy olyan helyen áll, amelyet a hívek közös pénzen vettek meg, és ha anyaplébánia, akkor a mellette lévő kis ház a paplak. Senki és semmi nem látszik körülötte, a plébános egyedül magára van hagyva van a prérin, mert 3-4 kilométerre van tőle a legközelebbi parasztgazda háza. Az istentisztelet helyszínére nyáron még könnyebb volt eljutni, de esős időben a hatalmas sár, télen a méternyi vastag hó, fagy és szél miatt életveszélyes volt a templomba utazás a távolabbi farmokról. *„Ezért is a prérin és a nyugat-kanadai hitközségek adminisztrálása óriási áldozatot követel az oda letelepedett magyar katolikus paptól. Sokat is hallottam tőlük, minő áldozatokkal gondozzák híveik lelki üdvét. Úgy gondolom, Kínában sem lehetnek külön állapotok. Lemondás, áldozat, önmegtagadás, ez jellemzi a kanadai magyar katolikus papok életét! Kevesen vállalkoznak erre, de akik vállalkoznak, azok mind hősök, mind férfiak, akiket tisztelet, elismerés illet.”*⁵⁴

A nehéz szolgálat, a zord időjárás, az állandó missziós körutak kimerítették Blickhardt plébános szervezetét, így 1932. január hó 7-én meghalt. Ott lett eltemetve az első pionírok (földfoglalók) között a kaposvari templom mellett a magyar katolikus temetőben. Hamarosan két levél érkezett Szmrecsányi érsekhez Egerbe. Az egyikben Sántha Pál részletesen leírta a plébános halálának körülményeit.

*„...Kegyelmes Uram, mely fájdalommal és megtört szívvel jelentem Excellenciádnak, hogy jó szomszédom és paptestvérem, Ft. Blickhardt Tivadar a saskatchewan Kaposvár magyar telep buzgó lelkipásztora rövid szenvedés és a haldoklók szentségének ájtatos felvétele után életének ötvenedik évében huszonhat éves papi működés után melyből tízet a nyugat-kanadai missziós munkában töltött f. évi január 7-én este néhány perccel hat óra előtt az Urban elhunyt.”*⁵⁵ Blickhardt atya 1931. december elején már gyengének érezte magát, de lelkészi munkáját lelkiismeretesen elvégezte. *„Karácsony napján különösen nehéz munkája volt, midőn nagyszámú gyóntatást végzett és a harmadik mise után egy temetést.”*⁵⁶ A helybeli orvos megvizsgálta és pár nap múlva megállapította, hogy súlyos gyomorrákja van.

52 Uo. 4.

53 Feysz A. H.: A katolikus egyház i. m. 33–43.

54 Feysz A. H.: A katolikus egyház i. m. 40.

55 Sántha Pál levele Szmrecsányi Lajos érseknek 1932. január 13. 1. Egri Főegyházmegyei Levéltár Acta Personalia 371.

56 Uo.

A beteg lelkét teljesen elrendezte – meggyónt, felvette a betegek kenetét – de egyéb dolgairól már nem tudott gondoskodni. Sántha atya többször is felkereste, de ő szeretett volna leveleket írni különböző ügyekben. Ágyával szemben állt az íróasztal, amelyen két szentkép, egy cserép virág, egri első miséjéről maradt 28 éves emlékkoszorú és szüleinek fényképe feküdt. A koszorút és a fotót egy darab magyar röggel együtt beletették a koporsójába. Halála napján még leveleket írt, és mellette volt hűségese házvezetőnője utolsó perceiben, majd elhívta a két legközelebbi paptársát, és violaszínű miseruhába öltöztették.⁵⁷ Végrendeletet nem hagyott, vagyona, ingósága alig volt. Kevés készpénze, bútora, kevés ruhája, néhány könyve maradt hátra és több fizetendő számla, amelyeket utódjának, Sántha atyának kellett rendeznie. Sántha atya leírta a temetést is, amelyre 1932. január 11-én, háromnapos ravatalozás után került sor. Az ünnepélyes gyászmisét és a temetési szertartást maga a reginai érsek⁵⁸ végezte a környékbeli papok és hívek nagy létszáma mellett. Annyira népszerű volt, hogy nemcsak saját hívei búcsúztatták, hanem angol nyelvű polgárok és más felekezetek tagjai is. Sírja a temetői nagy kereszt tövében a templom felé fordítva nyugodott, de egyelőre fotót nem találtunk erről.

„Szomorú kötelességet teljesíték – írta Soós István atya is az egri érseknek 1932 februárjában –, mikor ezennel becses tudomására hozom, hogy főegyházmegyéjének egyik érdemes papja, Blickhardt Tivadar, kit Nagyméltóságod tíz évvel ezelőtt az én kérésemre volt kegyes Kanadába kibocsátani folyó évi jan. 7-én este 6 órakor a haldoklók szentségével ellátva és Isten szent akarataiban teljesen megnyugodva visszaadta lelkét Teremtőjének. Temetése január 11-én történt Kaposvár nevű plébániájának sírkertjében a reginai egyházmegye érseki főpásztora által, aki benne egyik legbuzgóbb papját veszítette el. Mert igazán mondhatom, hogy a boldogult tíz éven át igaz papi lelkülettel és apostoli buzgósággal végezte el sok fáradtsággal járó hivatalát egészen a múlt szent Karácsony napjáig amikor súlyos gyomorrák folytán ágynak esett, ami két hét leforgása alatt véget vetett életének. Midőn szeretett paptársamnak és a kaposvári plébánián utódomnak elhunytát Nagyméltóságodnak tudtul adom, teszem azt azon alázatos kéréssel, hogy a megboldogult volt paptársainak ájtatos imáiba ajánlani kegyeskedjék.”⁵⁹

Az egri sajtó 1932. február 21-én adott hírt a „kanadai magyarság egyik kiváló lelkipásztorának” haláláról. A *Kanadai Magyar Újságból* vették át a hírt, hogy Kaposvár, Cana, Otthon és Saxonhill magyar lakosainak plébánosa 50 éves korában elhunyt. Feli-dézték, hogy Szikszópusztán született, az egri ciszterci gimnáziumban érettségizett, Egerben szentelték pappá, több helyen volt segédlelkész, végül az érsek engedélyével 1921-ben Kanadába utazott a nyugati területek magyar származású telepeseinek lelki gondozására. Munkáját a – szintén a kanadai hír alapján – következő mondatokkal jellemezték: „Tíz

57 Uo. 2.

58 James Charles McGuigan (1894–1974) 1930–1934 között volt a reginai püspök, később torontói püspök és bíboros is lett.

59 Soós István levele Szmracsányi Lajos egri érsekhez, 1932. január 13. Egri Főegyházmegyei Levéltár, Acta Personalia, 371. Blickhardt Theodorus.

esztendeig megszakitás nélkül dolgozott a kanadai kemény missziós munkában. Négy telepe közötti távolságok, a lehetetlen vasúti összeköttetések, a zord időjárás erősen próbára tették munkaerejét, de ő a legnagyobb kitartással és lángoló buzgalommal végezte nagy fontosságú tevékenységét. Állandóan nagy súlyt helyezett a magyar gyermekek nevelésére és oktatására s minden telepén egyesületbe tömörítette a magyarságot. 1930-ban ünnepelte pappá szentelésének 25 éves jubileumát teljes visszavonultságban. Benne egyháza hűséges papját az újhaza magyarsága pedig egyik legerősebb oszlopát veszítette el. Áldozatos élete megérdemli, hogy az óhazában is kegyelettel megőrizzék. Az elhunyt lelkipásztort a reginai érsek temette el több pap segédletével és a környékbeli magyarok nagy részvétele mellett.”⁶⁰

A kanadai magyarokkal rendszeresen foglalkozó Nemzeti Ujság 1932. február 23-án egy rövid hírben tudósított Blickhardt atya haláláról és temetéséről: „Blickhardt Tivadar egri egyházmegyei pap, a kanadai Kaposvár, Cana, Otthon és Saxonhill magyar telepek plébánosa 50 éves korában meghalt. A megboldogult 1921 óta volt közszeretetten álló lelkipásztora a magyar telepéseknek s benne egyháza hűséges papját, az újhaza magyarsága pedig legerősebb oszlopát veszítette el.”⁶¹

Amikor Sántha atya részletesen megírta Blickhardt halálát, kérte, hogy értesítse az apját, akiről úgy tudta, Egerben él, és levelének másolatát küldje el neki. Édesapja több mint két évvel élte túl fiát. Blickhardt József 84 éves nyugalmazott érseki uradalmi főgépész 1934. november 14-én hunyt el Egerben, november 16-án temették el az egri Fájdalmas Anya (más néven Hatvani) temetőben, 17-én pedig a ferences templomban gyászmisét tartottak az emlékére.⁶²

Mi lett a kaposvari egyházközség sorsa? Blickhard halála után újból Sántha Pál⁶³ szolgálta ki a híveket 1932 karácsonyáig, amikor is a Mexikóban missziós szolgálatot teljesítő Vadas Józsefet⁶⁴ hívta meg a kaposvári egyház lelkipásztorának, aki a meghívást elfogadta, és karácsonyra már meg is érkezett új állomáshelyére, ahol nagy szeretettel

60 Eger, 1932. február 21. 2.

61 Nemzeti Ujság, 1932. február 23. 8.

62 Eger, 1934. november 17. 4.

63 Sántha Pál kanadai magyar plébános 1890-ben Bukovinában született Istensegíts községben. A nagyszombati gimnáziumban érettségizett, a teológiát Budapesten végezte, 1913-ban Esztergomban szentelték pappá. 1923 őszén Kanadába ment, ahol a lestocki, a reginai, végül 1924-1962 között stockholmi lelkész lett. Járt Kínában és Japánban. Úti beszámolóit a Kanadai Magyar Újság közölte. 1962-ben hunyt el Reginában. MKL. 2006. XI. 873.

64 Vadas József szerzetes 1896-ban született Egyeden Sopron megyében. 1915–1921 között katona volt, 1922-ben Torinóban belépett a szalézi rendbe, majd 4 év múlva Mexikóban kezdte a teológiát, de az egyházüldözés miatt menekülnie kellett, és Spanyolországban fejezte be. 1929-ben ott szentelték pappá, de először az Egyesült Államokban majd Kanadában tevékenykedett missziós lelkészként. 1938–1950 között az USA-ban több magyar egyházközség lelkipásztora volt. 1950-ben belépett a ferences rendbe, visszatért Kanadába majd ismét az Egyesült Államokban szolgált több városban. 1976-ban nyugdíjba vonult, hazatért, 1977-ben szülőfalujában hunyt el. MKL 2009. XIV. 657.

fogadták új pásztorukat. Az ő vezetése mellett rendezték meg 1936 júliusában azt a hatalmas, 50 esztendőös arany jubileumi ünnepségét a településnek, amelyre büszke lehet egész *Magyarkanada*. Ezen az ünnepségen leplezték le azt a történelmi emlékművet, amely az alapító telepesek neveit örökítette meg az utókor számára. 1937 decemberében való eltávozása után *Mayer György* adminisztrálta az egyházat Saskatoonból mindaddig, amíg 1938-ban meg nem érkezett az óhazából plébánosuk *Horváth Jenő*, aki nagy szeretettel és hozzáértéssel navigálta az egyház hajóját a 2. világháború kitöréséig. Ő rendezte meg Kaposvár és környékén az eucharisztikus ünnepségeket 1938-ban.⁶⁵

Az elmúlt 130 évben több magyarországi római katolikus pap szolgált Nyugat-Kanadában, akiknek önfeláldozó munkája megérdemli, hogy legalább az említés szintjén megemlékezzünk róluk. Lehetőségeikhez képest igyekeztek mindent megtenni azért, hogy a kivándorolt magyarok megőrizhessék hitüket és nemzettudatukat évtizedeken keresztül. Sántha Pál jellemzése azonban a levéltár segítségével megőrizte számunkra a kaposvari plébános emlékét. „*Father Blickhardtban jó szomszédot és jó barátot vesztem, hívei pedig egy példás életű, buzgó, és rendkívüli áldozatokra kész atyát és lelkipásztort vesztek el benne. Őrhelyén tíz éven át minden vakáció és pihenés nélkül kitartott, egyszerű sőt túl szerény életmódot folytatott, míg végül mint jó pásztor életét adta Istenért és híveiért, kiket gyarlóságaik dacára is annyira szeretett. Emlékét míg élünk nem fogjuk feledni és Kanada magyarsága sem. Ő az első kanadai magyar lelkipásztor, ki hívei között halt meg és ott is nyugszik.*”⁶⁶

65 *Ruzsa Jenő*: A kanadai magyarság története, Toronto, 1940. 89–90. http://mtdaportal.extra.hu/books/ruzsza_jeno_a_kanadai_magyarsag_tortenete..pdf letöltve 2019. márc. 25.

66 Sántha Pál levele 3.

Bibliográfia

Források

- A cisterci rend egri katolikus főgimnáziumának értesítője* néven 1891–1899 között Egerben megjelent iskolai évkönyvek kötetei. Eger, 1891–1899.
- Az 1910. évi népszámlálás, A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Központi Statisztikai Hivatal, Bp. 1912.
- A Schematismus cleri archi-dioecesis Agriensis ad annum Jesu Christi 1904–1911 közötti kötetei, Eger, 1904–1911.
- Sántha Pál levele Szmrecsányi Lajos érseknek 1932. január 13. Egri Főegyházmegyei Levéltár Acta Personalia 371. Blickhardt Theodorus
- Soós István levele Szmrecsányi Lajos egri érsekhez, 1932. január 13. Egri Főegyházmegyei Levéltár, Acta Personalia, 371. Blickhardt Theodorus
- Magyar Távirati Iroda hírei, 1921. február. 26.
- Egri Népujság 1925. augusztus 23.
- Nemzeti Ujság 1925.március 3.
- Egri Népujság, 1926. március 10.
- Egri Népujság, 1926. szeptember 11.
- Egri Népujság, 1927. április 5.
- Egri Népujság, 1927. április 23.
- Egri Népujság, 1928. március 22.
- Eger, 1930. június 19.
- Eger, 1932. február 21.
- Eger, 1934. november 17.
- Nemzeti Ujság, 1924. augusztus 24.
- Nemzeti Ujság, 1924. szeptember 2.
- Nemzeti Ujság 1926. október 12.
- Nemzeti Ujság, 1928. július 28.
- Nemzeti Ujság, 1932. február 23.

Szakirodalom

- Andai Ferenc*: Az északnyugat-kanadai magyar telepések helyzete a századfordulón. Történelmi Szemle 1984. 3. sz.
- Bangha Béla*: Úti feljegyzések XI. Magyar Kultúra 1922.

Dojcsák Győző: A kanadai Esterházy története. Bp. 1981.

Dojcsák Győző: Amerikai magyar történetek. Bp. 1985.

Feysz A. Hugolin: A katolikus egyház Kanadában. *Katolikus Szemle*, 1932. 46. évf. 7. sz. 33–43.

Lischerong Gáspár SJ: A kanadai magyarokról. *Magyar Kultúra*, 1926. március, 145.

Magyar katolikus lexikon, Bp. 2004–2013. XII.

Nándor Dreisziger: The Saint Elizabeth of Hungary Roman Catholic Parish of Toronto: Nine Decades of Evolution, *Hungarian Studies Review*, Vol. XLIII, Nos. 1–2 (Spring–Fall, 2016) http://epa.oszk.hu/00000/00010/00051/pdf/EPA00010_hsr_2016_059-082.pdf

Ruzsa Jenő: A kanadai magyarság története, Toronto, 1940. 89–90. http://mtdaportal.extra.hu/books/ruza_jeno_a_kanadai_magyarsag_tortenete..pdf

Zágonyi Sámuel: Kanada, egy európai bevándorló megvilágításában. A szerző kiadása, Budapest–Bridgeport, 1926. http://mtdaportal.extra.hu/books/zagonyi_samuel_kanada_Optimized.pdf

Internetes oldalak

<http://canadaquebecmontreal.network.hu/blog/kanada-vilaga-hirei/magyar-telepulesek-kanadaban-esterhazy-es-kaposvar-tortenete>

<http://peel.library.ualberta.ca/bibliography/6000.html>